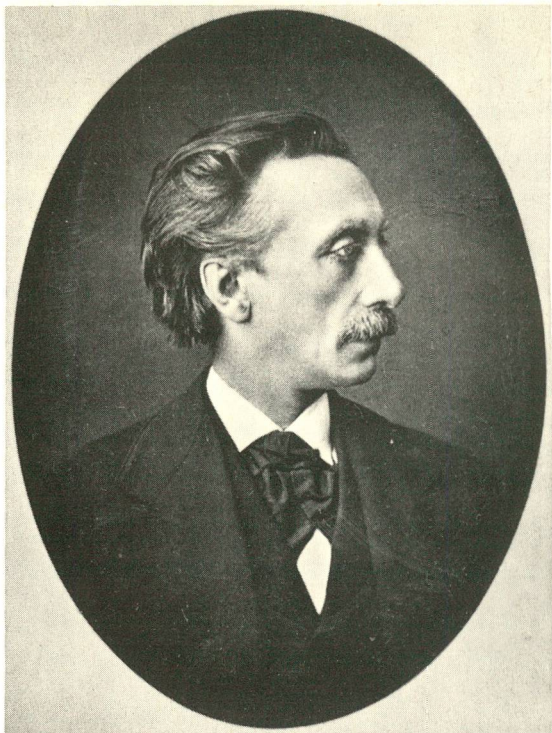

MULTATULI, pseudoniem van Eduard Douwes Dekker, Nederlands schrijver (Amsterdam 2 maart 1820 - Nieder-Ingelheim 19 februari 1887).

Van zijn achttiende jaar tot 1856 ambtenaar in koloniale dienst in Nederlands-Indië (het huidige Indonesië). Het ambtelijke conflict met zijn onmiddellijke superieur C.P. Brest van Kempen en met de inlandse regent in het district Lebak leidde tot zijn ontslagneming uit 's lands dienst. Zijn roman *Max Havelaar* (1860) gaat daarop terug. Sindsdien leefde hij, meestal in Nederland, als full-time schrijver. Met zijn tweede vrouw Mimi week hij op het eind van zijn leven uit naar Duitsland, waar hij overleed.

Zijn meest gelezen boek bleef *Max Havelaar*, maar als „zaaiër” van contesterende, revolutionaire ideeën inzake geloof, moraal, politiek, maatschappijleer en dergelijke was hij met de *Minnebrieven* (1861), maar vooral met de zeven bundels *Ideeën* (1862-'77 - met daarin het drama *Vorstenschool* en de satire *De Geschiedenis van Woutertje Pieterse*) zeker even invloedrijk. Zijn literaire carrière, die hij in ongeveer 17 jaar opbouwde, weerspiegelde zijn bewogen leven. Het fiasco van de ambtenaar Douwes Dekker liet de schrijver Multatuli geboren worden, d.w.z. de polemische agitator die hij zonder de verbittering na Lebak wellicht niet geworden zou zijn.

Bij zijn terugkeer uit Lebak verbleef hij in de zomer van 1859 te Antwerpen, waar een oer-Havelaar ontstaan kan zijn, en van september 1859 af in Brussel, waar hij het beroemde boek in een paar weken geschreven heeft (ongeveer op die plaats in de Arenbergstraat werd in 1960 een gedenkplaat onthuld). Van 1865 af waren er contacten met Vlaamse literatoren, zoals J. de Geyter (tot wie hij de *Idee* 932 in briefvorm richtte), A. de Vos, J. Vuylsteke en M. Rooses. Dezen ondersteunden hem en zijn eerste vrouw Tine van Wijnbergen financieel, maar ze trachten vooral Multatuli's werk in te lijven als stimulans in de intellectuele, sociale en politieke ontvoogdingsstrijd van de V.B. Zijn persoon en ideeën fungeerden als een banier in progressieve milieus. Hij was in februari-maart 1867 voor lezingen in Antwerpen en in de zomer 1867 te Gent als spreker op het IXe Nederlandsch Taal- en Letterkundig Congres, daarna nog eens in april 1869 te Gent. Hij was toen een geliefd, zij het omstreden spreker met groot artistiek en intellectueel gezag. Opvoeringen van *Vorstenschool* in Antwerpen en Gent en dramatiseringen van *Max*

Havelaar hadden groot succes. Toneelverenigingen noemden zich Multatuli-Kring. Hoewel hij wat op afstand bleef van de eigenlijke draagwijdte van de V.B., werd hij allengs het symbool van de progressieven, bestreden en verketterd door conservatieven, inzonderheid katholieken. Daarbij maakten zijn persoon, ideeën en geschriften „één fenomeen” uit (Ger Schmook). Ook in „rechtse” milieus werd hij langzamerhand erkend als grootmeester van het Nederlandse proza en als weliswaar paradoxaal, maar stimulerend denker. Zonder direct geëngageerd geweest te zijn in de V.B., moet zijn invloed op het geestesleven in Vlaanderen aanzienlijk geweest zijn. Multatuli symboliseert een geesteshouding, een manier van onafhankelijk, kritisch en progressief denken in verband met het grondbeginsel: De roeping van de mens is mens te zijn. Kortom, naar een woord van Schmook, een „prettige tijdbom” onder de fundamenten van de behoudsgezindheid.

WERKEN: *Volledige Werken*, reeds 10 dln. (1950-).

LITERATUUR: J. Pée, *Multatuli en de zijnen* (1937); - G. Schmook, *Multatuli in de Vlaamse gewesten* (1949); - M. Janssens, *Max Havelaar, de held van Lebak* (1970); - M. Janssens, *Multatuli's meesterwerk*, in *Multatuli* (1970, p. 111-126); - G. Schmook, *Multatuli in de Vlaamse gewesten omnipresent*, in *Multatuli* (1970, p. 273-298).

MARCEL JANSSENS